

Prof. dr. Edina Solak

Doc. dr. Mirza Bašić

Amina Hadžimejlić, MA

**PROŠIRENI GLAGOLSKI ADVERBIJALI UZROČNOGA ZNAČENJA KOJI SE U
TURSKOME JEZIKU DERIVIRAJU DODAVANJEM ABLATIVNOGA SUFIKSA
NA IMENSKE SKUPINE KOJE NASTAJU PREOBLIKOM GLAGOLSKIH
ISHODIŠNIH REČENICA¹**

Sažetak

U turskome jeziku prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja mogu se iskazivati različitim sintaksičkim konstrukcijama. Jedna od takvih sintaksičkih konstrukcija sastoji se od padežnoga nastavka za ablativ i leksičkoga jezgra, odnosno imenske dopune na koju se dodaje ablativni sufiks. U takvim adverbijalnim skupinama uzročnoga značenja leksičko jezgro čini imenska skupina koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom ishodišne rečenice i u kojoj funkciju upravnoga člana preuzima glagolska imenica na -DIk / -(y)AcAk.

*Primarni cilj ovoga rada jeste analizirati gramatičke i značenjske osobitosti proširenih glagolskih adverbijala uzročnoga značenja koji se izvode dodavanjem padežnoga sufiksa za ablativ na imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom glagolskih ishodišnih rečenica. Analiza se zasniva na konkretnim (kon)tekstualnim primjerima iz romana *Kemala Tahira* pod naslovom *Esir Şehrin İnsanları*, *Esir Şehrin Mahpusu* i *Yol Ayrımı*. U radu se analiziraju i značenjski bliske sintaksičke konstrukcije u bosanskome jeziku. Na taj se način pokušava ukazati na razlike i sličnosti između sintaksičkih konstrukcija kojima se izražava značenje uzroka u turskome i bosanskome jeziku. Svi pojmovi koji se navode u radu, a koji imaju rodni značaj i rodno obilježje, obuhvataju na jednak način i ženski i muški rod bez obzira na to da li se navode u ženskome ili muškome rodu. Autori rada potpisuju sve prijevode koji se navode u analizi primjera.*

¹ Ovaj rad predstavlja djelimično izmijenjeni i dopunjeni oblik jednoga poglavlja magistarskoga rada *Prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja u romanima Kemala Tahira*, koji je kandidatkinja Amina Hadžimejlić odbranila na Filozofskome fakultetu Univerziteta u Zenici 10. 11. 2022. godine pred komisijom koju su činili prof. dr. Edina Solak, prof. dr. Adnan Kadrić i mentor doc. dr. Mirza Bašić. Jedno poglavlje navedenoga magistarskog rada bavi se analizom proširenih glagolskih adverbijala uzročnoga značenja koji se deriviraju dodavanjem padežnoga nastavka za ablativ na imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom glagolskih ishodišnih rečenica, a ovaj rad predstavlja djelimično izmijenjenu, korigiranu i dopunjenu verziju toga poglavlja.

Ključne riječi: *turski jezik, prošireni glagolski adverbijali, značenje uzroka, ablativni sufiks, imenske skupine*

Uvod

U turskome jeziku ablativ predstavlja padež koji ima dva temeljna značenja, a to su *ablativnost* i *translokalnost*. *Ablativnost* predstavlja konceptualno istaknuto značenje napuštanja, udaljavanja ili odvajanja od određene konkretne ili apstraktne pojavnosti. S druge strane, *translokalnost* ili *perlativnost* jeste konceptualno istaknuto značenje prolaska preko određene konkretne ili apstraktne pojavnosti ili pak prolaska kroz nju (v. Kerovec 2012: 237–238; Čaušević–Kerovec 2021: 150). U određenim kontekstualnim situacijama ablativom se može iskazivati i uzročno značenje. Stoga se ablativ upotrebljava i u sastavu proširenih glagolskih adverbijala uzročnoga značenja, u kojima se navedeni padež dodaje na imenske skupine u kojima funkciju upravnoga člana obavlja glagolska imenica na *-Dİk* ili glagolska imenica na *-(y)AcAk* (v. Korkmaz 2009: 24–25). Dakle, prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja mogu se izvoditi dodavanjem padežnoga nastavka za ablativ na imenske skupine u kojima funkciju upravnoga člana preuzimaju glagolske imenice na *-Dİk* / *-(y)AcAk*. Međutim, važno je napomenuti činjenicu da padežni nastavak za ablativ može imati svoje temeljno značenje bez obzira na to što se dodaje na imenske skupine s glagolskim imenicama na *-Dİk* / *-(y)AcAk*. U takvim primjerima ablativom se ne iskazuje značenje uzroka. Mjesto uvrštavanja u temeljnu rečenicu jeste kriterij prema kojem se određuje da li ablativ ima svoje temeljno značenje ili se njime iskazuje značenje uzroka. Predikatni glagol otvara mjesto u rečenici imenskoj skupini na koju se dodaje nastavak za ablativ koji nosi svoje temeljno značenje, dok proširenome glagolskom adverbijalu uzročnoga značenja mjesto u rečenici otvara samo postojanje korelativnoga glagola kojem je podređen (v. Čaušević 2018: 160–161).

- (1) Bazı önemli kağıtlar kaybolmuş. **İhsan Bey'in Ankara'ya gönderdiğinden** şüpheleniyorlar. (EŞİ: 235) / Neki su važni dokumenti nestali. Sumnjaju **da ih je Ihsan poslao u Ankaru**.
- (2) **İçinde böyle şeyler bulunduğundan** zerre kadar haberim yoktu. (EŞİ: 387) / Nisam imao pojma **da se unutra nalazi nešto takvo**.
- (3) Kamil Bey, demin, **çok yanlış bir duyguya kapılmış olduğundan** şüphelendi. (EŞM: 134) / Kamil je maloprije posumnjao u to **da su ga obuzele potpuno pogrešne emocije**.

(4) **Murat parmaklarını gevşettiğinden** Ömer kıvranmayı bırakmış, adam gibi konuşmaya başlamıştı... (YA: 159) / **Budući da mu je Murat popustio ruku**, Omer se prestao prenemagati i počeo je normalno pričati.

(5) **Laleci Zülfi Derviş gelmediginden** yemekte yalnızdılar. (EŞİ: 79) / Bili su sami za stolom **jer Zülfi Derviş nije došao**.

(6) **Arif Bey'in rahmetlik babası İstanbul'a göçtüğünden** çiftlige Rıdvan Bey bakardı. (EŞM: 205) / **Budući da se Arifov rahmetli otac preselio u Istanbul**, iman je održavao Rıdvan.

U primjerima (1), (2) i (3) padežni nastavak za ablativ dodaje se na imenske skupine u kojima glagolska imenica na *-Dlk* ima funkciju upravnoga člana. U navedenim primjerima može se primijetiti da se ablativom ne izražava značenje uzroka. U turskome jeziku glagoli kojima se označavaju sumnjiva, neugodna i odbojna osjećanja zahtijevaju rekciju² u ablativu, prvenstveno zato što se ablativom ukazuje na činjenicu da je pojavnost na koju se dodaje ablativni sufiks ishodište neugodnosti, opasnosti ili sumnje od koje se treba distancirati (v. Čaušević–Kerovec 2021: 151). Stoga i glagol *şüphelenmek* (*sumnjati* / *posumnjati*) zahtijeva rekciju u ablativu. Primjećuje se da u primjerima (1), (2) i (3) ablativ ima svoje temeljno značenje i da se na imensku skupinu dodaje na osnovi rekcije koju zahtijevaju glagol *şüphelenmek* (*sumnjati* / *posumnjati*) i leksema *haber* (*vijest*, *poruka*, *izveštaj*, *znanje*). U primjeru (1) padežni nastavak za ablativ dodaje se na imensku skupinu *İhsan Bey'in (bunu) Ankara'ya gönder-diğ-i* (*to da ih je İhsan poslao u Ankaru*), koja u procesu nominalizacije³ nastaje preoblikom ishodišne rečenice *İhsan Bey (bunu) Ankara'ya gönder-di* (*İhsan ih je poslao u Ankaru*). U ishodišnoj rečenici koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu funkciju predikata ima glagol *göndermek* (*slati* / *poslati*), koji je u trećem licu jednine određenoga perfekta kojim se označava radnja koja se realizirala prije trenutka govora i kojoj je govornik svjedočio ili je pak aktivno učestvovao u njenoj realizaciji (v. Gencan 2007: 321–322). Budući da je predikat ishodišne rečenice u određenome perfektu, funkciju upravnoga člana imenske skupine preuzima glagolska imenica na *-Dlk*, koja pokriva sferu sadašnjosti i prošlosti. Subjekt ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste tema⁴. Stoga se subjekt imenske skupine navodi u

² Rekcija predstavlja gramatičku kategoriju kojom se označava odnos zavisnosti u okviru kojega nadređeni član određuje padež podređenoga člana (v. Marković 2012: 228).

³ U gramatičkoj strukturi turskoga jezika nominalizacija jeste “proces u okviru kojega se ishodišna rečenica s finitnim predikatom preoblikuje u imensku skupinu u kojoj glagolska imenica ima funkciju upravnoga člana” (Solak–Bašić 2020: 50).

⁴ U obavijesnome ustroju rečenice tema predstavlja sadržaj koji je poznat sudionicima komunikacije (v. Čaušević 2018: 127).

genitivu. U primjeru (2) sufiks za ablativ dodaje se na imensku skupinu *içinde böyle şeyler bulun-duğ-u* (*to da se unutra nalazi nešto takvo*), koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom ishodišne rečenice *İçinde böyle şeyler bulun-uyor* (*Unutra se nalazi nešto takvo*). Funkciju predikata ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu obavlja glagol *bulunmak* (*nalaziti se*), koji je u trećem licu jednine prezenta na *-(I)yor* kojim se označava jednokratna radnja koja se realizira u trenutku govora (v. Gencan 1979: 278–280). Dakle, predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste u sadašnjem vremenu, zbog čega funkciju upravnoga člana imenske skupine preuzima glagolska imenica na *-Dik*, za koju je već navedena konstatacija da u svojoj značenjskoj strukturi pokriva sferu sadašnjosti i prošlosti. S druge strane, subjekt ishodišne rečenice jeste rema⁵, zbog čega se subjekt imenske skupine ne navodi u genitivu već u apsolutnome padežu. U primjeru (3) nastavak za ablativ dodaje se na imensku skupinu *Kamil Bey(in) çok yanlış bir duyguya kapıl-mış ol-duğ-u* (*to da je Kamil bio obuzet potpuno pogrešnim emocijama*), koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom ishodišne rečenice *Kamil Bey çok yanlış bir duyguya kapıl-mış ol-du* (*Kamil je bio obuzet potpuno pogrešnim emocijama*). Predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste glagol *kapılmak* (*biti obuzet nekim ili nečim*), koji je u perifrastičnoj formi kojom se označava radnja koja se realizirala u ograničenome vremenskom toku prije trenutka govora (v. Čaušević 1996: 313–314). S obzirom na to da je u pitanju sfera prošlosti, glagolska imenica na *-Dik* preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine. Bez obzira na to što je subjekt ishodišne rečenice tema, subjekt imenske skupine ne navodi se u genitivu već u apsolutnome padežu jer je identičan subjekt imenske skupine i finitnoga predikata, a u rečeničnome ustroju turskoga jezika subjekt ishodišne rečenice s finitnim predikatom uvijek se navodi u apsolutnome padežu (v. Karahan 2005: 18–24).

U primjerima (4), (5) i (6) uočava se da se dodavanjem nastavka za ablativ na imenske skupine u kojima glagolska imenica na *-Dik* ima funkciju upravnoga člana deriviraju prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja. U navedenim primjerima prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja izvode se dodavanjem ablativnoga sufiksa na imenske skupine *Murat parmaklarını gevşet-tiğ-i* (*to da / što mu je Murat popustio ruku*), *Laleci Zülfî Dervîş gel-me-dig-i* (*to da / što Zülfî Dervîş nije došao*) i *Arif Bey'in rahmetlik babası İstanbul'a göç-tüğ-ü* (*to da / što se Arifov rahmetli otac preselio u Istanbul*). Navedene imenske skupine

⁵ U obavijesnom ustroju rečenice rema predstavlja novu obavijest, odnosno sadržaj koji nije poznat sudionicima u komunikaciji (v. Čaušević 2018: 127).

nastaju preoblikom ishodišnih rečenica *Murat parmaklarını gevşet-ti* (*Murat mu je popustio ruku*), *Laleci Zülfî Dervîş gel-me-di* (*Zülfî Dervîş nije došao*) i *Arif Bey'in rahmetlik babası İstanbul'a göç-tü* (*Arifov rahmetli otac preselio se u Istanbul*). Predikat ishodišnih rečenica koje se u procesu nominalizacije preoblikuju u imenske skupine jeste u prošlome vremenu, zbog čega glagolska imenica na *-Dİk* preuzima funkciju upravnoga člana imenskih skupina. Bez obzira na to što je subjekt svih ishodišnih rečenica tema i što nije identičan subjekt proširenoga glagolskog adverbijala i finitnoga predikata, subjekt navedenih adverbijalnih skupina ne navodi se u genitivu već u apsolutnome padežu, prvenstveno zato što se u rečeničnome ustroju turskoga jezika subjekt proširenih glagolskih adverbijala vremena i uzroka uvijek navodi u apsolutnome padežu, a “zamjena genitiva apsolutnim padežom vjerovatno je posljedica semantičkog pomaka adverbijala od konkretnijeg (atributnog) k apstraktnijem (vremenskom, uzročnom značenju)” (Čaušević 2018: 158).

Kada su u pitanju sintaksičke konstrukcije koje su u bosanskome jeziku značenjski bliske turskim proširenim glagolskim adverbijalima uzročnoga značenja, u prijevodu primjera (4), (5) i (6) navode se uzročne zavisne klauze koje se za glavnu klauzu vežu općim uzročnim veznicima *jer* i *budući da*. U rečeničnome ustroju bosanskoga jezika opći uzročni veznik *jer* uvodi uzročne zavisne klauze u postpoziciji u odnosu na osnovnu ili glavnu klauzu. S druge strane, opći uzročni veznik *budući da* uvodi uzročne zavisne klauze u prepoziciji u odnosu na osnovnu ili glavnu klauzu. Dakle, u bosanskome jeziku uzročne zavisne klauze mogu se smještati u postpoziciji i prepoziciji u odnosu na osnovnu ili glavnu klauzu. Zapravo, zavisne klauze smještaju se u postpoziciji u odnosu na osnovnu ili glavnu klauzu, ali je u rečeničnome ustroju bosanskoga jezika moguća i inverzija u okviru koje se zavisne klauze smještaju u prepoziciji u odnosu na osnovnu ili glavnu klauzu, s tim što se navedena inverzija obilježava interpukcijskim znakom zarezm (v. Jahić–Halilović–Palić 2000: 431–433).

Prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja koji se deriviraju dodavanjem ablativnoga sufiksa na imenske skupine koje nastaju preoblikom potvrdnih glagolskih ishodišnih rečenica

U gramatičkoj strukturi turskoga jezika glagolske rečenice jesu rečenice u kojima funkciju predikata ima finitni glagolski oblik koji se izražava ličnim glagolskim oblikom i koji je obilježen kategorijom lica i broja (v. Banguoğlu 2007: 532–533). Prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja mogu se izvoditi dodavanjem padežnoga sufiksa za ablativ na imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom potvrdnih glagolskih ishodišnih rečenica s finitnim predikatom.

(7) **Sarhoş gördüğüm**den sormadım bunu... (YA: 167) / **Zato što sam vidio da je pijan**, nisam ga to pitao.

(8) Hıdır Onbaşı **bunu bildiginden** hemen rahatlamıştı. (YA: 10) / Desetar Hidir odmah se oraspoložio **zato što je znao to**.

(9) Biz **bu ağızları çok dinledigimizden** pek aldırmadık. (EŞM: 335) / Mi nismo obraćali posebnu pažnju na to **zbog toga što smo često slušali takve stvari**.

(10) **Siz Türkler haremlık-selamlık yaşadığınızdan** zamparalıkta karılardan yılırsınız. (YA: 193) / **Budući da vi, Turci, živite odvojeno u haremu⁶ i selamluku⁷**, vi se plašite žena prilikom flertovanja.

(11) **Bir garip yol tutturduklarından**, kolayca yakınlaşacaklarına, uzaklığı inatla sürdürüyorlardı. (YA: 424) / **Pošto su slijedili neke čudne principe**, tvrdoglavo su se nastavili držati na distanci umjesto da se polahko zbliže.

U primjerima (7), (8), (9), (10) i (11) prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja izvode se dodavanjem ablativnoga sufiksa na imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom potvrdnih glagolskih ishodišnih rečenica. U navedenim primjerima identičan je subjekt proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja i finitnoga predikata kojem je adverbijalna skupina podređena. U primjeru (7) prošireni glagolski adverbijal uzročnoga značenja derivira se dodavanjem padežnoga nastavka za ablativ na imensku skupinu (*ben*) *sarhoş gör-düğ-üm* [*to da / što sam (ja) vidio da je pijan*], koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom glagolske ishodišne rečenice (*Ben*) *sarhoş gör-dü-m* [*(Ja) sam vidio da je pijan*]. Predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste glagol *görmek* (*vidjeti, primjećivati / primijetiti, uočavati / uočiti*), koji je u prvome licu jednine određenoga perfekta, zbog čega glagolska imenica na -*Dik* preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja ulazi u sastav uzročne adverbijalne skupine. Subjekt i predikat glagolske ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jesu u prvome licu jednine te se na glagolsku imenicu na -*Dik* dodaje prisvojni sufiks za prvo lice jednine kojim se naznačava da su subjekt i upravni član proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja istovjetni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja preuzima funkciju leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine. Funkciju finitnoga predikata kojem je uzročna adverbijalna skupina podređena

⁶ “Žensko odjeljenje u muslimanskoj kući gdje je stranim muškarcima zabranjeno ulaziti” (v. Škaljić 1966: 315).

⁷ “Muško odjeljenje u muslimanskoj kući ili posebna kuća u avliji gdje se primaju gosti muškarci radi toga da se ne miješaju sa ženskinjem” (v. Škaljić 1966: 557).

obavlja glagol *sormak* (*pitati* / *upitati*), koji je u odričnome obliku prvoga lica jednine određenoga perfekta. Upravni član uzročne adverbijalne skupine i finitni predikat kojem je adverbijalna skupina podređena jesu u prvome licu jednine, što pokazuje da je upravni član adverbijalne skupine istovjetan u kategoriji lica i broja i s finitnim predikatom te da lična zamjenica prvoga lica jednine ima funkciju subjekta uzročne adverbijalne skupine i temeljne rečenice.

U primjeru (8) prošireni glagolski adverbijal uzročnoga značenja tvori se dodavanjem ablativnoga nastavka na imensku skupinu *Hıdır Onbaşı bunu bil-dig-i* (*to da / što je desetar Hıdır znao to*), koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom glagolske ishodišne rečenice *Hıdır Onbaşı bunu bil-iyor-du* (*Desetar Hıdır znao je to*). Predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste glagol *bilmek* (*znati, saznati, razumijevati / razumjeti, poznavati / poznati*), koji je u trećem licu jednine imperfekta na -*(I)yordu*, kojim se označava radnja koja se realizira u neograničenome vremenskom toku prije trenutka govora (v. Ediskun 1999: 195–196). Stoga glagolska imenica na -*Dik* preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja preuzima funkciju leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine. Subjekt i predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jesu u trećem licu jednine, zbog čega se na glagolsku imenicu dodaje prisvojni sufiks za treće lice jednine. Na taj se način obilježava istovjetnost u kategoriji lica i broja subjekta i upravnoga člana proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja i subjekta i predikata glagolske ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja ulazi u sastav adverbijalne skupine uzroka. Funkciju finitnoga predikata kojem je uzročna adverbijalna skupina podređena obavlja glagol *rahatlamak* (*smirivati se / smiriti se, oraspoložiti se*), koji je u trećem licu jednine određenoga perfekta. Upravni član uzročne adverbijalne skupine i finitni predikat kojem je ona podređena jesu u trećem licu jednine, što ukazuje na identičnost u kategoriji lica i broja između upravnoga člana adverbijalne skupine i finitnoga predikata kojem je ona podređena. Primjećuje se da sintagma *Hıdır Onbaşı* (*desetar Hıdır*) obavlja funkciju subjekatske sintagme proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja i finitnoga predikata kojem je adverbijalna skupina podređena.

U primjeru (9) prošireni glagolski adverbijal uzročnoga značenja derivira se dodavanjem sufiksa za ablativ na imensku skupinu *biz bu ağızları çok dinle-dig-imiz* (*to da / što smo mi često slušali takve stvari*), koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom glagolske ishodišne rečenice *Biz bu ağızları çok dinle-di-k* (*Mi smo često slušali takve stvari*). U ovome primjeru predikat glagolske ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u

imensku skupinu jeste glagol *dinlemek* (*slušati, čuti*), koji je u prvome licu množine određenoga perfekta, zbog čega glagolska imenica na *-Dlk* ima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja preuzima funkciju leksičkoga jezgra adverbijalne skupine uzroka. Budući da su subjekt i predikat glagolske ishodišne rečenice u prvome licu množine, prisvojni sufiks za prvo lice množine dodaje se na glagolsku imenicu, čime se naznačava identičnost u vezi s kategorijom lica i broja subjekta i upravnoga člana proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja i subjekta i predikata glagolske ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja čini leksičko jezgro uzročne adverbijalne skupine. Funkciju finitnoga predikata kojem je uzročna adverbijalna skupina podređena ima glagol *aldırmak*, za koji se u rječnicima navodi da u određenim kontekstualnim situacijama može nositi značenje *obraćati / obratiti pažnju, pridavati značaj* (v. Đinđić 2014: 82). Upravni član uzročne adverbijalne skupine i finitni predikat kojem je ona podređena jesu u prvome licu množine, što naznačava da je upravni član adverbijalne skupine identičan u kategoriji lica i broja i s finitnim predikatom te da lična zamjenica prvoga lica množine ima funkciju subjekta proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja i finitnoga predikata kojem je adverbijalna skupina podređena.

U primjeru (10) prošireni glagolski adverbijal uzroka iskazuje se dodavanjem nastavka za ablativ na imensku skupinu *siz Türkler haremlik-selamlık yaşa-dığ-ınız* (*to da / što vi, Turci, živite odvojeno u haremu i selamluku*), koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom glagolske ishodišne rečenice *Siz Türkler haremlik-selamlık yaş-ıyor-sunuz* (*Vi, Turci, živite odvojeno u haremu i selamluku*). U ishodišnoj rečenici koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu funkciju predikata obavlja glagol *yaşamak* (*živjeti*), koji je u drugome licu množine prezenta na *-(I)yor*. Glagolska imenica na *-Dlk* ima funkciju upravnoga člana imenske skupine jer je u sadašnjem vremenu predikat glagolske ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja ulazi u sastav adverbijalne skupine uzroka. Može se uočiti da su subjekt i predikat glagolske ishodišne rečenice u drugome licu množine, zbog čega se prisvojni sufiks za drugo lice množine dodaje na glagolsku imenicu kako bi se naznačila istovjetnost u kategoriji lica i broja subjekta i upravnoga člana proširenoga glagolskog adverbijala uzroka i subjekta i predikata ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja ulazi u sastav uzročne adverbijalne skupine. S druge strane, funkciju finitnoga predikata kojem je adverbijalna skupina uzroka podređena obavlja glagol *yılmak* (*plašiti se / uplašiti se*), koji je u drugome licu množine prezenta na *-r*, kojim se označava trajna radnja koja se kontinuirano ponavlja prelazeći u svojstvo i naviku (v. Ergin 1993: 291–292). Dakle, upravni član

adverbijalne skupine uzroka i finitni predikat jesu u drugome licu množine, što ukazuje na činjenicu da je upravni član adverbijalne skupine istovjetan u kategoriji lica i broja i s finitnim predikatom te da lična zamjenica drugoga lica množine obavlja funkciju subjekta proširenoga glagolskog adverbijala uzroka i finitnoga predikata kojem je adverbijalna skupina uzroka podređena.

U primjeru (11) adverbijalna skupina uzročnoga značenja izvodi se dodavanjem padežnoga sufiksa za ablativ na imensku skupinu (*onlar*) *bir garip yol tuttur-duk-ları* [*to da / što su (oni) slijedili neke čudne principe*], koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom glagolske ishodišne rečenice (*Onlar*) *bir garip yol tuttur-uyor-lar-dı* [(*Oni*) *su slijedili neke čudne principe*]. Predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste frazem *bir yol tutturmak*, za koji se navodi da nosi značenje *slijediti određeni pravac* (v. Aksoy 1989: 1123). Predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste u trećem licu množine imperfekta kojim se označava radnja koja se realizira u neograničenome vremenskom toku prije trenutka govora. Dakle, predikat ishodišne rečenice jeste u prošlome vremenu i glagolska imenica na -*Dik* preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja preuzima funkciju leksičkoga jezgra adverbijalne skupine uzroka. Subjekt i predikat ishodišne rečenice jesu u trećem licu množine, zbog čega se na glagolsku imenicu dodaje prisvojni sufiks za treće lice množine kojim se naznačava istovjetnost u kategoriji lica i broja subjekta i upravnoga člana proširenoga glagolskog adverbijala uzroka i subjekta i predikata ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja ulazi u sastav adverbijalne skupine uzroka. Funkciju finitnoga predikata kojem je adverbijalna skupina uzroka podređena ima glagol *sürdürmek* (*produžavati / produžiti, nastavljati / nastaviti*), koji je u trećem licu množine imperfekta na -(*I*)*yordu*. Upravni član adverbijalne skupine i finitni predikat jesu u trećem licu množine, što naznačava da je upravni član proširenoga glagolskog adverbijala uzroka istovjetan u kategoriji lica i broja i s finitnim predikatom te da lična zamjenica trećega lica množine ima funkciju subjekta adverbijalne skupine uzroka i finitnoga predikata kojem je prošireni glagolski adverbijal uzorka podređen.

U primjerima (7), (8), (9), (10) i (11) kao prijevodni ekvivalenti navode se uzročne zavisne klauze koje se za glavnu klauzu vežu uzročnim veznicima *zato što*, *zbog toga što*, *budući da* i *pošto*. Veznici *zato što*, *zbog toga što* i *pošto* nemaju pozicijskih ograničenja i mogu uvoditi uzročne zavisne klauze i u prepoziciji i u postpoziciji u odnosu na osnovnu ili glavnu klauzu. U primjerima (8) i (9) uzročne zavisne klauze smještaju se u postpoziciji u odnosu na glavnu klauzu, dok se u primjerima (7) i (11) smještaju u prepoziciji. U prijevodu

primjera (11) upotrebljava se kontekstualno uvjetovani uzročni veznik *pošto*, kojim se uvodi uzročna zavisna klauza čije je značenje dominantno u odnosu na usporedbu koja se označava zavisnom klauzom s veznikom *umjesto da*. Kada je u pitanju opći uzročni veznik *budući da*, već je navedena konstatacija kako je to pozicijski ograničen veznik koji uvodi uzročnu zavisnu klauzu u prepoziciji u odnosu na osnovnu ili glavnu klauzu.

(12) **Apansız sorgularını bildiğinden**, ayın kaçını, günlerin hangi gün olduğunu, soğğun, sıcakın kaç dereceye vardığını, yeni diktiği vekillerin adını, evleri adreslerini her sabah aklımıza yazarız. (YA: 77) / **Budući da znam koncepciju njegovih iznenadnih ispitivanja**, svako jutro pamtim koji je dan i datum, kolika je temperatura zraka, imena i adrese zastupnika koje je nedavno imenovao na funkcije.

(13) **Bunları Türkçe söyledikten**, Enişte Bey, atıldı... (EŞİ: 389) / **Budući da je on to rekao na turskom**, i uvaženi zet uključujući se u razgovor...

(14) Neden demişler? **Böylelerinden öcümüzü aldığımızdan** demişler. (EŞM: 42) / Zašto nas zovu tako? Zovu nas tako **jer se revanşiramo takvima**.

(15) **Arabaların geçmesini beklediklerinden**, Kamil Bey bu konuşmayı sonuna kadar dinlemişti. (EŞM: 13) / Kamil je saslušao taj razgovor do kraja **zato što su čekali da automobili prođu**.

Kao što je to slučaj u primjerima od (7) do (11), i u primjerima (12), (13), (14) i (15) prošireni glagolski adverbijali uzroka deriviraju se dodavanjem ablativnoga sufiksa na imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom potvrđanih glagolskih ishodišnih rečenica s finitnim predikatom. Međutim, u primjerima (12), (13), (14) i (15) nije identičan subjekt proširenoga glagolskog adverbijala uzroka i finitnoga predikata kojem je adverbijalna skupina podređena. U primjeru (12) prošireni glagolski adverbijal uzroka izražava se dodavanjem ablativnoga nastavka na imensku skupinu (*ben*) *apansız sorgularını bil-diğ-im* [*to da / što (ja) znam koncepciju njegovih iznenadnih ispitivanja*], koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom ishodišne rečenice (*Ben*) *apansız sorgularını bil-ir-im* [*(Ja) znam koncepciju njegovih iznenadnih ispitivanja*]. Funkciju predikata ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu obavlja glagol *bilmek* (*znati, saznati, razumijevati / razumjeti, poznavati / poznati*), koji je u prvome licu jednine prezenta na *-r*, za koji je već navedena konstatacija da se njime označava trajna radnja koja se kontinuirano ponavlja prelazeći u svojstvo i naviku. Glagolska imenica na *-DIk* preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine jer je predikat ishodišne rečenice u prezentu. Subjekt i predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jesu u prvome licu jednine te se prisvojni sufiks za prvo lice jednine dodaje na

glagolsku imenicu koja je u sastavu proširenoga glagolskog adverbijala uzroka. Prisvojnim sufiksom za prvo lice jednine označava se istoznačnost u kategoriji lica i broja između subjekta i upravnoga člana proširenoga glagolskog adverbijala uzroka i subjekta i predikata ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja ulazi u sastav adverbijalne skupine. Funkciju finitnoga predikata kojem je prošireni glagolski adverbijal uzroka podređen obavlja frazem *aklına yazmak* (*pamtiti / zapamtiti, utuviti u glavu*), koji je u prvome licu množine prezenta na *-r*. Dakle, upravni član proširenoga glagolskog adverbijala uzroka jeste u prvome licu jednine, dok je finitni predikat u prvome licu množine, što ukazuje na distinkciju u kategoriji lica i broja između upravnoga člana adverbijalne skupine uzroka i finitnoga predikata kojem je prošireni glagolski adverbijal uzroka podređen. To ukazuje i na činjenicu da nije identičan subjekt adverbijalne skupine uzroka i finitnoga predikata kojem je ona podređena. Uočava se da lična zamjenica prvoga lica jednine ima funkciju subjekta adverbijalne skupine uzroka, dok lična zamjenica prvoga lica množine obavlja funkciju subjekta finitnoga predikata kojem je prošireni glagolski adverbijal uzroka podređen.

U primjeru (13) uzročna adverbijalna skupina izvodi se dodavanjem nastavka za ablativ na imensku skupinu (*o*) *bunları Türkçe söyle-diğ-i* [*to da / što je (on) rekao to na turskom*], koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom ishodišne rečenice (*O*) *bunları Türkçe söyle-di* [*(On) je rekao to na turskom*]. Funkciju predikata ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu obavlja glagol *söylemek* (*reći, govoriti*), koji je u trećem licu jednine određenoga perfekta. Glagolska imenica na *-Dik* preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine jer se predikatom ishodišne rečenice označava radnja koja se realizirala prije trenutka govora. Subjekt i predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jesu u trećem licu jednine te se prisvojni sufiks za treće lice jednine dodaje na glagolsku imenicu na *-Dik*. Prisvojnim sufiksom za treće lice jednine naznačava se da su subjekt i upravni član adverbijalne skupine uzroka istovjetni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja preuzima funkciju leksičkoga jezgra proširenoga glagolskog adverbijala uzroka. Funkciju finitnoga predikata kojem je uzročna adverbijalna skupina podređena ima glagol *atılmak*, koji u određenim kontekstualnim situacijama može nositi značenje *prihvatiti se nečega, uključiti se u nešto* (v. Đinđić–Teodosijević–Tanasković 1997: 78). Uprkos tome što je i finitni predikat u trećem licu jednine određenoga perfekta, može se primijetiti da nije identičan subjekt uzročne adverbijalne skupine i finitnoga predikata kojem je ona podređena. Sintagma *Enişte Bey*

(*uvaženi zet*) ima funkciju subjekatske sintagme finitnoga predikata. Smještanjem navedene sintagme u postpoziciji u odnosu na upravni član uzročne adverbijalne skupine, naznačava se da navedena sintagma nije subjekt proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja. U rečeničnome ustroju turskoga jezika subjekt se smješta na početku rečenice i jedno od temeljnih obilježja gramatičke strukture turskoga jezika jeste činjenica da se podređeni članovi uvijek smještaju u prepoziciji u odnosu na svoje nadređene članove (v. Hatiboğlu 1982: 110; Şimşek 1987: 76–77; Koç 1990: 359; Günay 1998: 5–6; Bozkurt 2000: 165; Mehmedoğlu 2001: 66; Demircan 2003: 9). Budući da se sintagma *Enişte Bey (uvaženi zet)* ne nalazi na početku rečenice te da nije u prepoziciji u odnosu na upravni član adverbijalne skupine uzroka, može se uočiti da ona nije podređena upravnome članu adverbijalne skupine, odnosno da nije subjekt uzročne adverbijalne skupine. Zapravo, uočava se da lična zamjenica trećega lica jednine preuzima funkciju subjekta proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja.

U primjeru (14) uzročna adverbijalna skupina derivira se dodavanjem sufiksa za ablativ na imensku skupinu (*Biz*) *böylelerinden öcümüzü al-diğ-ımız* [*to da / što se (mi) revanširamo takvima*], koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom glagolske ishodišne rečenice (*Biz*) *böylelerinden öcümüzü al-ır-ız* [(*Mi*) *se revanširamo takvima*]. Predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste frazem *öcünü almak* (*svetiti se / osvetiti se, revanširati se*), koji je u prvome licu množine prezenta na *-r*. Budući da se predikatom ishodišne rečenice označava radnja u prezentu, glagolska imenica na *-Dik* preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja ima funkciju leksičkoga jezgra proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja. Prisvojni sufiks za prvo lice množine dodaje se na glagolsku imenicu na *-Dik* jer su subjekt i predikat ishodišne rečenice u prvome licu množine. Na taj se način ukazuje na činjenicu da su subjekt i upravni član adverbijalne skupine uzroka istoznačni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja ulazi u sastav proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja. Funkciju finitnoga predikata kojem je uzročna adverbijalna skupina podređena obavlja glagol *demek* (*reći, govoriti, kazivati / kazati, zvati / nazvati, imenovati*), koji je u trećem licu množine neodređenoga perfekta kojim se označava radnja koja se realizirala prije trenutka govora, ali radnja čijoj realizaciji govornik nije svjedočio niti je aktivno učestvovao u njenoj realizaciji (v. Korkmaz 2007: 75; Bulduk 2018: 228). Upravni član uzročne adverbijalne skupine jeste u prvome licu množine, a finitni predikat kojem je adverbijalna skupina podređena jeste u trećem licu množine, što upućuje na distinkciju u kategoriji lica između upravnoga člana proširenoga glagolskog

adverbijala uzročnoga značenja i finitnoga predikata kojem je adverbijalna skupina uzroka podređena. Ta distinkcija pokazuje i da nije identičan subjekt uzročne adverbijalne skupine i finitnoga predikata. Lična zamjenica prvoga lica množine ima funkciju subjekta proširenoga glagolskog adverbijala uzroka, dok lična zamjenica trećeg lica množine obavlja funkciju subjekta finitnoga predikata kojem je uzročna adverbijalna skupina podređena.

U primjeru (15) uzročna adverbijalna skupina nastaje dodavanjem ablativnoga nastavka na imensku skupinu (*Onlar*) *arabaların geçmesini bekle-dik-leri* [*to da / što su (oni) sačekali da automobili prođu*], koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom glagolske ishodišne rečenice (*Onlar*) *arabaların geçmesini bekle-di-ler* [(*Oni*) *su sačekali da automobili prođu*]. Predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste u trećem licu množine određenoga perfekta, a glagolska imenica na *-Dik* ima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja ulazi u sastav proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja, prvenstveno zato što se predikatom ishodišne rečenice iskazuje radnja koja se realizirala prije trenutka govora. Na glagolsku imenicu na *-Dik* dodaje se prisvojni sufiks za treće lice množine kojim se označava da su subjekt i upravni član uzročne adverbijalne skupine istovjetni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja preuzima funkciju leksičkoga jezgra proširenoga glagolskog adverbijala uzroka. Finitni predikat kojem je uzročna adverbijalna skupina podređena jeste glagol *dinlemek* (*slušati / saslušati, poslušati*), koji je u trećem licu jednine pluskvamperfekta kojim se označava radnja koja se realizirala prije neke druge radnje u prošlosti (v. Şahin 2003: 162). Upravni član uzročne adverbijalne skupine navodi se u trećem licu množine, dok je finitni predikat u trećem licu jednine, što naznačava distinkciju u kategoriji lica i broja između upravnoga člana proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja i finitnoga predikata kojem je adverbijalna skupina podređena. Na taj se način ukazuje i na činjenicu da nije identičan subjekt uzročne adverbijalne skupine i finitnoga predikata. Subjekt adverbijalne skupine uzroka jeste lična zamjenica trećega lica množine, dok sintagma *Kamil Bey* (*gospodin Kamil*) obavlja funkciju subjekta finitnoga predikata kojem je prošireni glagolski adverbijal uzroka podređen.

U prijevodu primjera (12), (13), (14) i (15) kao prijevodni ekvivalenti turskih proširenih glagolskih adverbijala uzročnoga značenja navode se uzročne zavisne klauze koje se za glavnu klauzu vežu općim uzročnim veznicima *budući da*, *jer* i *zato što*. Već je navedena konstatacija da su opći uzročni veznici *budući da* i *jer* pozicijski ograničeni. Opći uzročni veznik *budući da* uvodi uzročne zavisne klauze u prepoziciji u odnosu na osnovnu ili glavnu

klauzu, dok opći uzročni veznik *jer* uvodi uzročne zavisne klauze u postpoziciji u odnosu na osnovnu ili glavnu klauzu. S druge strane, navedena je i konstatacija da opći uzročni veznik *zato što* nije pozicijski ograničen te da može uvoditi uzročne zavisne klauze u prepoziciji i postpoziciji u odnosu na osnovnu ili glavnu klauzu.

Prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja koji se deriviraju dodavanjem ablativnoga sufiksa na imenske skupine koje nastaju preoblikom odričnih glagolskih ishodišnih rečenica

Odrične rečenice jesu rečenice u kojima se negira sadržaj rečenice. Takve su rečenice suprotne potvrdnim rečenicama kada je u pitanju realiziranje sadržaja rečenice. Odrične rečenice nastaju negacijom predikata jer je predikat nositelj rečeničnoga ustroja (v. Čaušević–Kerovec 2021: 66). U gramatičkoj strukturi turskoga jezika glagolska negacija naznačava se dodavanjem sufiksa za negaciju *-mA* na korijen ili osnovu glagola (v. Hatiboğlu 1981: 112; Bozkurt 1992: 368; İlhan–Kabadayı 2017: 61–63). Prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja mogu se derivirati dodavanjem ablativnoga sufiksa na imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom odričnih glagolskih ishodišnih rečenica. U takvim primjerima i negacija adverbijalne skupine uzroka označava se nastavkom za negaciju *-mA*.

(16) **Sizi almadığınızdan** kahretmişsiniz. (YA: 491) / Proklinjali ste ga **jer nije odabrao** vas.

(17) **Biz ateş yemediğimizden**, iki büklüm çıkıyoruz. (YA: 188) / **Budući da nismo pod paljbom**, penjemo se pognuti.

(18) Ne dersiniz, kağıt dağıttığımızı görenler, **aslını astarını bilmediklerinden**, işimizi kolaylaştırdılar. (EŞM: 268) / Šta kažete, oni koji su vidjeli da dijelimo letke olakšali su nam posao **zato što nisu znali njihovu stvarnu svrhu**.

U primjerima (16), (17) i (18) upotrebljavaju se prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja u odričnome obliku. Navedeni prošireni glagolski adverbijali nastaju dodavanjem ablativnoga nastavka na imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom odričnih glagolskih ishodišnih rečenica s finitnim predikatom. Primjećuje se da je u primjerima (17) i (18) identičan subjekt adverbijalne skupine uzroka i finitnoga predikata kojem je prošireni glagolski adverbijal uzroka podređen, dok se u primjeru (16) uočava kako nije identičan subjekt uzročne adverbijalne skupine i finitnoga predikata kojem je ona podređena. U primjeru (16) uzročna adverbijalna skupina tvori se dodavanjem padežnoga nastavka za ablativ na imensku skupinu (*o*) *sizi al-ma-dığ-ı* [*to da / što (on) nije uzeo /*

odabrao vas], koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom ishodišne rečenice (*O*) *sizi al-ma-di [(On) nije uzeo / odabrao vas]*. Predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste glagol *almak* (*uzimati / uzeti, odabrati, odabrati za suprugu, dobijati / dobiti, primati / primiti*), koji je u trećem licu jednine odričnoga oblika određenoga perfekta. Budući da se ishodišnom rečenicom označava negacija sadržaja radnje koja se povezuje sa sferom prošlosti, glagolska imenica na *-DIk* preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja ulazi u sastav proširenoga glagolskog adverbijala uzroka. Predikat ishodišne rečenice jeste u odričnome obliku, zbog čega se na upravni član imenske skupine dodaje negacijski sufiks *-mA*, kojim se naznačava da je u odričnoj formi i imenska skupina koja ima funkciju leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine. Subjekt i predikat ishodišne rečenice jesu u trećem licu jednine te se na glagolsku imenicu dodaje prisvojni sufiks za treće lice jednine, kojim se naznačava da su subjekt i upravni član adverbijalne skupine uzroka istovjetni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja ulazi u sastav uzročne adverbijalne skupine. Finitni predikat kojem je adverbijalna skupina uzroka podređena jeste glagol *kahretmek* (*razarati / razoriti, proklinjati, mučiti*), koji je u drugome licu množine neodređenoga perfekta. Može se vidjeti da je upravni član uzročne adverbijalne skupine u trećem licu jednine, dok je finitni predikat kojem je adverbijalna skupina podređena u drugome licu množine, a to naznačava distinkciju u kategoriji lica i broja između upravnoga člana adverbijalne skupine i finitnoga predikata kojem je ona podređena. Na taj se način naznačava i distinkcija u vezi sa subjektom uzročne adverbijalne skupine i finitnoga predikata. Lična zamjenica trećega lica jednine ima funkciju subjekta proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja, dok lična zamjenica drugoga lica množine obavlja funkciju subjekta finitnoga predikata kojem je adverbijalna skupina uzroka podređena.

U primjeru (17) uzročna adverbijalna skupina izvodi se dodavanjem ablativnoga nastavka na imensku skupinu *biz ateş ye-me-diğ-imiz [to da / što mi nismo pod paljbom (dosl. to da / što mi ne jedemo vatru)]*, koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom odrične glagolske ishodišne rečenice *Biz ateş ye-mi-yor-uz [Mi nismo pod paljbom (dosl. Mi ne jedemo vatru)]*. Predikat ishodišne rečenice jeste kompozitni glagol *ateş yemek* (*biti pod vatrom, biti pod paljbom*), koji je u prvome licu množine odričnoga oblika prezenta na *-(I)yor*. Ishodišnom rečenicom označava se negacija sadržaja radnje koja se povezuje sa sferom sadašnjosti te glagolska imenica na *-DIk* ima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja je u sastavu proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja. Subjekt i predikat ishodišne rečenice

koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jesu u prvome licu množine te se na glagolsku imenicu dodaje prisvojni sufiks za prvo lice množine. Na taj se način označava da su subjekt i upravni član uzročne adverbijalne skupine identični u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja preuzima funkciju leksičkoga jezgra proširenoga glagolskog adverbijala uzroka. Predikat ishodišne rečenice jeste u odričnome obliku te se negacijski nastavak *-mA* dodaje na upravni član imenske skupine koja je u sastavu uzročne adverbijalne skupine. Na taj se način označava odrična forma proširenoga glagolskog adverbijala uzroka. Funkciju finitnoga predikata kojem je adverbijalna skupina uzroka podređena ima glagol *çıkmaq* (*izlaziti / izaći; penjati se / popeti se*), koji je u prvome licu množine prezenta na *-(I)yor*. Upravni član uzročne adverbijalne skupine i finitni predikat kojem je ona podređena jesu u prvome licu množine, što pokazuje da je upravni član proširenoga glagolskog adverbijala uzroka istovjetan u kategoriji lica i broja i s finitnim predikatom kojem je adverbijalna skupina podređena, te da zamjenica prvoga lica množine obavlja funkciju subjekta uzročne adverbijalne skupine i finitnoga predikata kojem je ona podređena.

U primjeru (18) uzročna adverbijalna skupina derivira se dodavanjem sufiksa za ablativ na imensku skupinu *kağıt dağıttığımızı görenler, aslını astarını bil-me-dik-leri* (*to da / što oni koji su vidjeli da dijelimo letke nisu znali njihovu stvarnu svrhu*), koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom odrične glagolske ishodišne rečenice *Kağıt dağıttığımızı görenler, aslını astarını bil-mi-yor-lar-dı* (*Oni koji su vidjeli da dijelimo letke nisu znali njihovu stvarnu svrhu*). Funkciju predikata ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu obavlja glagol *bilmek* (*znati, saznati, razumijevati / razumjeti, poznavati / poznati*), koji je u trećem licu jednine odričnoga oblika imperfekta koji se povezuje s nesvršenom prošlom radnjom. Dakle, predikatom ishodišne rečenice označava se negacija sadržaja radnje iz sfere prošlosti, zbog čega glagolska imenica na *-Dik* ima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja ulazi u sastav uzročne adverbijalne skupine. Subjekatska sintagma i predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jesu u trećem licu množine, zbog čega se na glagolsku imenicu na *-Dik* dodaje prisvojni sufiks za treće lice množine, kojim se označava da su subjekt i upravni član adverbijalne skupine uzroka identični u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja ima funkciju leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine. Budući da je predikat ishodišne rečenice u odričnome obliku, sufiks za negaciju *-mA* dodaje se na

upravni član imenske skupine koja je u sastavu proširenoga glagolskog adverbijala uzročnog značenja. Finitni predikat kojem je adverbijalna skupina uzroka podređena jeste glagol *kolaylaştırmak (olakşavati / olakşati)*, koji je u trećem licu množine određenoga perfekta. Upravni član uzročne adverbijalne skupine i finitni predikat jesu u trećem licu množine, što ukazuje na istovjetnost u kategoriji lica i broja između upravnoga člana adverbijalne skupine uzroka i finitnoga predikata kojem je ona podređena. To ukazuje i na činjenicu da sintagma *kağıt dağıttığımızı görenler (oni koji su vidjeli da dijelimo letke)* obavlja funkciju subjekatske sintagme uzročne adverbijalne skupine i finitnoga predikata kojem je ona podređena.

Kada su u pitanju sintaksičke konstrukcije koje su u bosanskome jeziku značenjski bliske turskim proširenim glagolskim adverbijalima uzročnoga značenja, može se primijetiti da se i u prijevodu primjera (16), (17) i (18) navode uzročne zavisne klauze koje se za glavnu klauzu vežu općim uzročnim veznicima *jer*, *budući da* i *zato što*, s tim što su uzročne zavisne klauze u odričnome obliku. U primjerima (16) i (18) opći uzročni veznici *jer* i *zato što* uvode odrične uzročne zavisne klauze u postpoziciji u odnosu na glavnu klauzu, dok u primjeru (17) opći uzročni veznik *budući da* uvodi odričnu uzročnu zavisnu klauzu u prepoziciji u odnosu na glavnu klauzu.

Prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja koji se deriviraju dodavanjem ablativnoga sufiksa na imenske skupine koje nastaju preoblikom ishodišnih rečenica u kojima funkciju predikata imaju analitički ili perifrastični glagolski oblici

U gramatičkoj strukturi turskoga jezika glagoli ne poznaju gramatičku kategoriju vida. Stoga se u turskome jeziku koriste analitičke i perifrastične forme glagola, čiji je primarni cilj izražavanje vidskih i modalnih karakteristika glagolske radnje. Analitičke forme glagola sastoje se od dvije komponente. Prva komponenta jeste osnovni glagol na koji se dodaje odgovarajući konverbni sufiks, dok drugu komponentu čini pomoćni glagol koji se konjugira kroz sva glagolska vremena i načine i koji može primati i sufikse infinitnih glagolskih oblika. U analitičkim formama glagola funkciju pomoćnoga glagola imaju punoznačni glagoli koji samo u posebnim prilikama preuzimaju funkciju pomoćnoga glagola (v. Bilgegil 1984: 281; Čaušević 1996: 306). Perifrastične forme glagola sastoje se, također, od dvije komponente. Prva komponenta jeste particip osnovnoga glagola na koji se ne dodaju nastavci, a drugu komponentu čini pomoćni glagol *olmak (biti / postati)* ili *bulunmak (nalaziti se)*, koji se konjugira kroz sva glagolska vremena i načine i koji može primati i nastavke infinitnih glagolskih oblika (v. Čaušević 1996: 312–313). Uzročne adverbijalne skupine mogu se izvoditi dodavanjem ablativnoga nastavka na imenske skupine koje u procesu nominalizacije

nastaju preoblikom ishodišnih rečenica u kojima funkciju predikata imaju analitičke ili perifrastične forme glagola kojima se izražavaju vidске i modalne karakteristike glagolske radnje.

(19) ...**bunun, sanata sığınmaktan başka bir şey olmadığını hemen anlayamadığından** pek şaşırđı. (EŞİ: 101) / ...mnogo se iznenadio **zato što nije mogao odmah shvatiti da to nije ništa drugo nego traženje utočišta u umjetnosti**.

(20) **Biraz içmiş olduğundan**, cesaretle ayağa kalktı. (YA: 112) / Hrabro je ustao **jer je bio malo popio**.

(21) **Yarısı cinsel hastalıklara yakalanmış bulunduğundan** ilgililer n'apacaklarım şaşırmışlardır. (EŞİ 34) / **Budući da ih je pola bilo oboljelo od spolnih bolesti**, dužnosnici nisu znali šta da rade s njima.

U primjeru (19) primjećuje se da se upotrebljava uzročna adverbijalna skupina koja se derivira dodavanjem ablativnoga sufiksa na imensku skupinu koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom ishodišne rečenice u kojoj je predikat glagol u analitičkome obliku kojim se ukazuje na činjenicu da gramatički subjekt nije u mogućnosti realizirati radnju koja se označava glagolom. U navedenom primjeru adverbijalna skupina uzroka izvodi se dodavanjem ablativnoga nastavka na imensku skupinu (*o*) *bunun, sanata sığınmaktan başka bir şey olmadığını hemen anla-ya-ma-dığ-ı* [*to da / što (on) nije mogao odmah shvatiti da to nije ništa drugo nego traženje utočišta u umjetnosti*], koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom ishodišne rečenice (*O*) *bunun, sanata sığınmaktan başka bir şey olmadığını hemen anla-ya-ma-dı* [*(On) nije mogao odmah shvatiti da to nije ništa drugo nego traženje utočišta u umjetnosti*]. U ishodišnoj rečenici koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu funkciju predikata obavlja glagol *anlamak* (*razumijevati / razumjeti, shvatiti / shvatiti*), koji je u analitičkoj formi nemogućnosti. U gramatičkoj strukturi turskoga jezika analitička forma nemogućnosti izvodi se dodavanjem konverbnoga sufiksa *-A* i sufiksa za negaciju *-mA* na korijen ili osnovu osnovnoga glagola. Analitičkom formom nemogućnosti naznačava se da subjekt nije spososan realizirati radnju koja se iskazuje glagolom (v. Čaušević 1996: 307; Kara 2011: 1430).

U primjerima (20) i (21) uočava se da se koriste adverbijalne skupine uzročnoga značenja koje se deriviraju dodavanjem ablativnoga sufiksa na imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom ishodišnih rečenica u kojima je predikat u perifrastičnoj formi kojom se naznačava svršenost radnje koja se iskazuje glagolom. U primjeru (20) prošireni glagolski adverbijal uzročnoga značenja tvori se dodavanjem ablativnoga sufiksa na imensku skupinu (*o*) *biraz iç-miş ol-duğ-u* [*to da / što je (on) bio malo popio*], koja u procesu

nominalizacije nastaje preoblikom ishodišne rečenice *(O) biraz iç-miş ol-du [(On) je bio malo popio]*. Funkciju predikata ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu ima glagol *içmek* (*piti / popiti, pušiti, konzumirati*), koji je u perifrastičnoj formi kojom se naznačava da se radnja realizirala u ograničenome vremenskom toku prije trenutka govora. U gramatičkoj strukturi turskoga jezika navedena perifrastična forma tvori se dodavanjem participskoga sufiksa *-mİş* na korijen ili osnovu osnovnoga glagola, dok funkciju pomoćnoga glagola obavlja glagol *olmak* (*biti / postati*) ili pak glagol *bulunmak* (*nalaziti se*) (v. Turan 1996: 267; Aslan 2012: 15–16). U primjeru (21) uzročna adverbijalna skupina derivira se dodavanjem sufiksa za ablativ na imensku skupinu *yarısı cinsel hastalıklara yakalan-mış bulun-duğ-u [to da / što ih je pola bilo oboljelo od spolnih bolesti (dosl. to da / što ih je pola bilo zahvaćeno spolnim bolestima)]*, koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom ishodišne rečenice *Yarısı cinsel hastalıklara yakalan-mış bulun-du [Pola ih je bilo oboljelo od spolnih bolesti (dosl. Pola ih je bilo zahvaćeno spolnim bolestima)]*. Predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste glagol *yakalanmak* (*biti zahvaćen, obolijevati / oboljeti*), koji je u perifrastičnoj formi kojom se naznačava svršenost radnje. U ovome primjeru navedena perifrastična forma sastoji se od osnovnoga glagola *yakalanmak* (*biti zahvaćen, obolijevati / oboljeti*), na čiju se osnovu dodaje participski sufiks *-mİş*, i pomoćnoga glagola *bulunmak* (*nalaziti se*).

Može se vidjeti da se i u prijevodu primjera (19), (20) i (21) koriste uzročne zavisne klauze koje se za glavnu klauzu vežu općim uzročnim veznicima *zato što, jer i budući da*. U primjerima (19) i (20) opći uzročni veznici *zato što* i *jer* uvode uzročne zavisne klauze u postpoziciji u odnosu na glavnu klauzu. S druge strane, u primjeru (21) opći uzročni veznik *budući da* uvodi uzročnu zavisnu klauzu u prepoziciji u odnosu na glavnu klauzu.

Prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja koji se deriviraju dodavanjem ablativnoga sufiksa na imenske skupine koje nastaju preoblikom pasivnih ishodišnih rečenica

Pasivne rečenice jesu rečenice u kojima funkciju predikata obavlja glagol koji je u pasivnome glagolskom stanju. Pasivno glagolsko stanje jeste gramatička kategorija u okviru koje je gramatički subjekt zahvaćen radnjom koja se označava glagolom i trpi njene posljedice ili joj se podvrgava (v. Čaušević 1996: 219). U pasivnim rečenicama funkciju gramatičkoga subjekta preuzima objekt aktivne rečenice, a u gramatičkoj strukturi turskoga jezika pasivno glagolsko stanje izvodi se dodavanjem sufiksa *-Il, -n* ili *-In* na korijen ili osnovu aktivnih glagola. Pasivne rečenice upotrebljavaju se u situacijama u okviru kojih

fokus nije usmjeren na vršitelja radnje. U takvim je rečenicama fokus usmjeren na samu realizaciju radnje koja se označava glagolom (v. Börekçi 2004: 490; Avcı–Çiçek 2018: 458–460). Adverbijalne skupine uzročnoga značenja mogu se derivirati dodavanjem sufiksa za ablativ na imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom pasivnih ishodišnih rečenica.

(22) Kamil Bey, hemen elini cebine atmıştı ama, **ortada uğur meselesi tartışıldığından**, biraz duralamıştı. (EŞM: 163) / Kamil je odmah gurnuo ruku u džep, ali je malo zastao **s obzirom na to da se raspravljalo o problemu loše sreće**.

(23) **Planın asıl kopyaları Ankara'ya çoktan ulaştırıldığından** içinde yedek kopyalar bulunan sandığı unutmuşlar. (EŞM: 305) / **S obzirom na to da su originalni primjerci plana već odavno dostavljeni u Ankaru**, zaboravili su kutiju u kojoj se nalaze kopije.

U primjerima (22) i (23) prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja izvode se dodavanjem ablativnoga nastavka na imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom pasivnih ishodišnih rečenica. U primjeru (22) uzročna adverbijalna skupina derivira se dodavanjem ablativnoga sufiksa na imensku skupinu *ortada uğur meselesi tartışıldığı*-ı (*to da / što se raspravljalo o problemu loše sreće*), koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom pasivne ishodišne rečenice *Ortada uğur meselesi tartışıl-ıyor-du* (*Raspravljalo se o problemu loše sreće*). Funkciju predikata ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu ima glagol *tartışılmak* (*raspravljati se o nečemu, diskutovati se o nečemu*), koji je u pasivnome glagolskom stanju i koji se izvodi dodavanjem nastavka *-Il* na osnovu glagola *tartışmak* (*raspravljati, diskutovati*). U primjeru (23) adverbijalna skupina uzroka tvori se dodavanjem nastavka za ablativ na imensku skupinu *planın asıl kopyaları Ankara'ya çoktan ulaştırıl-dığı*-ı (*to da / što su originalni primjerci plana već odavno dostavljeni u Ankaru*), koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom pasivne ishodišne rečenice *Planın asıl kopyaları Ankara'ya çoktan ulaştırıl-dı* (*Originalni su primjerci plana već odavno dostavljeni u Ankaru*). Predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste glagol *ulaştırılmak* (*dostavljati se, biti dostavljan, biti dostavljen, prevoziti se, biti prevezen, dopremati se, biti dopreman, biti dopremljen*), koji je u pasivnome glagolskom stanju i koji se derivira dodavanjem sufiksa *-Il* na osnovu glagola *ulaştırmak* (*dostavljati / dostaviti, prevoziti, dopremati / dopremiti*).

U prijevodu primjera (22) i (23) navode se uzročne zavisne klauze koje se za glavnu klauzu vežu veznikom *s obzirom na to*. Primjećuje se da uzročni veznik *s obzirom na to* nema pozicijskih ograničenja te da može uvoditi uzročne zavisne klauze i u postpoziciji i u prepoziciji u odnosu na glavnu klauzu. Tako se u primjeru (22) uzročna zavisna klauza

smješta u postpoziciji u odnosu na glavnu klauzu. S druge strane, u primjeru (23) uzročna zavisna klauza smješta se u prepoziciji u odnosu na glavnu klauzu. Važno je naglasiti činjenicu da je uzročni veznik *s obzirom na to* značenjski obilježen te da se njime označava pasivni uzrok (v. Jahić–Halilović–Palić 2000: 432). Stoga se uzročne zavisne klauze koje se za osnovnu ili glavnu klauzu vežu uzročnim veznikom *s obzirom na to* mogu koristiti kao prijevodni ekvivalenti turskih proširenih glagolskih adverbijala uzročnoga značenja koji nastaju dodavanjem ablativnoga sufiksa na imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom pasivnih ishodišnih rečenica.

Prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja s ablativnim sufiksom koji su podređeni infinitnim glagolskim oblicima

U gramatičkoj strukturi turskoga jezika infinitni glagolski oblici jesu sintaksičke konstrukcije koje “predstavljaju sredstvo za izražavanje sintaksičke subordinacije koju ne poznaje sintaksički ustroj indoevropskih jezika, pa ni sintaksički ustroj bosanskoga jezika. (...) Kada se uspoređuje ustroj infinitnih glagolskih oblika u turskome i bosanskome jeziku, temeljna je distinkcija u tome što infinitni glagolski oblici u turskome jeziku ne predstavljaju predikat zavisne klauze u zavisnosloženoj rečenici, već služe kao sredstvo za tvorbu struktura, odnosno skupina koje su značenjski bliske zavisnim klauzama zavisnosloženih rečenica u bosanskome jeziku” (Solak–Bašić 2020: 49). Prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja mogu biti podređeni infinitnim glagolskim oblicima.

(24) ...**bunu yapamadığından** başının derde girdiğini anlatıyordu. (EŞM: 48) / ...objašnjavao je kako je upao u probleme **zato što nije mogao uraditi to**.

U primjeru (24) uzročna adverbijalna skupina tvori se dodavanjem ablativnoga nastavka na imensku skupinu (*o*) *bunu yap-a-ma-diğ-i* [*to da / što (on) nije mogao uraditi to*], koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom glagolske ishodišne rečenice (*O*) *bunu yap-a-ma-di* [*(On) nije mogao uraditi to*]. Uočava se kako navedena uzročna adverbijalna skupina nije neposredno povezana s finitnim predikatom te da je podređena infinitnome glagolskom obliku. U navedenoj rečenici glagol *anlatmak* (*objašnjavati / objasniti*) ima funkciju finitnoga predikata, lična zamjenica trećega lica jednine obavlja funkciju subjekta, dok imenska skupina *bunu yapamadığından başının derde gir-diğ-i* [*to da / što je upao u probleme zato što nije mogao uraditi to* (dosl. *to da / što je njegova glava ušla u probleme zato što nije mogao uraditi to*)] preuzima funkciju objekatske sintagme. U procesu nominalizacije navedena imenska skupina nastaje preoblikom ishodišne rečenice *Bunu yapamadığından başı derde gir-di* [*Upao je u probleme zato što nije mogao uraditi to* (dosl. *Njegova je glava upala u*

probleme zato što nije mogao uraditi to)). To ukazuje na činjenicu da adverbijalna skupina uzroka nije neposredno povezana s glagolom *anlatmak* (*objašnjavati / objasniti*), koji ima funkciju finitnoga predikata, već je podređena frazemu *başı derde girmek* [*upadati / upasti u probleme, uvaljivati se / uvaliti se u nevolje* (*dosl. ulaziti / ući njegova glava u probleme*)], koji preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja obavlja funkciju objekatske sintagme u temeljnoj rečenici.

U prijevodu primjera (33) navodi se uzročna zavisna klauza s općim uzročnim veznikom *zato što*. U navedenom primjeru uzročna zavisna klauza nije neposredno povezana s glavnom klauzom, već se općim uzročnim veznikom *zato što* veže za osnovnu klauzu. U gramatičkoj strukturi bosanskoga jezika osnovna klauza može biti dijelom gramatičkoga ustroja druge klauze, odnosno može biti podređena glavnoj klauzi. To pokazuje da je osnovna klauza podređena glavnoj klauzi, dok je nadređena zavisnoj klauzi (Jahić–Halilović–Palić 2000: 419–421).

Zaključak

U radu su analizirane gramatičke i značenjske osobitosti proširenih glagolskih adverbijala uzročnoga značenja koji se deriviraju dodavanjem padežnoga nastavka za ablativ na imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom glagolskih ishodišnih rečenica. Analiza se zasnivala na konkretnim (kon)tekstualnim primjerima zabilježenim u romanima Kemala Tahira pod naslovom *Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu i Yol Ayrımı*. Analiza primjera ukazala je na činjenicu da se prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja mogu derivirati dodavanjem ablativnoga sufiksa na imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom potvrdnih i odričnih glagolskih ishodišnih rečenica. Analiza je pokazala da se adverbijalne skupine uzroka s ablativnim sufiksom upotrebljavaju i u jednosubjekatskim i višesubjekatskim rečenicama. Zapravo, prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja s ablativnim sufiksom koriste se u rečenicama u kojima je identičan subjekt adverbijalne skupine uzroka i korelativnoga predikata kojem je uzročna adverbijalna skupina podređena, ali se upotrebljavaju i u rečenicama u kojima nije identičan subjekt uzročne adverbijalne skupine i korelativnoga predikata kojem je adverbijalna skupina uzroka podređena. U analizi se moglo vidjeti da prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja mogu nastajati dodavanjem ablativnoga sufiksa na imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom ishodišnih rečenica u kojima funkciju predikata imaju pasivni glagoli ili pak analitički ili perifrastični glagolski oblici. Analiza konkretnih (kon)tekstualnih primjera pokazala je da uzročne adverbijalne skupine s ablativnim sufiksom

nisu uvijek neposredno povezane s finitnim predikatom. U takvim primjerima prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja s ablativnim sufiksom podređeni su infinitnim glagolskim oblicima.

Kada je riječ o značenjski bliskim sintaksičkim konstrukcijama u bosanskome jeziku, kontrastivna analiza pokazala je da su bosanske uzročne zavisne klauze koje se za osnovnu ili glavnu klauzu vežu uzročnim veznicima značenjski bliske turskim adverbijalnim skupinama uzročnoga značenja. U analizi se moglo uočiti da se u prijevodu najčešće navode uzročne zavisne klauze koje se za glavnu klauzu vežu općim uzročnim veznicima *jer*, *zato što* i *budući da*. Ipak, moglo se vidjeti da se u prijevodu određenih primjera koriste i uzročne zavisne klauze koje se za glavnu klauzu vežu značenjski obilježenim uzročnim veznicima *pošto* i *s obzirom na to*.

Izvori

EŞİ – Tahir, Kemal (2005), *Esir Şehrin İnsanları*, İthaki Yayınları, İstanbul.

EŞM – Tahir, Kemal (2010), *Esir Şehrin Mahpusu*, 10. Baskı, İthaki Yayınları, İstanbul.

YA – Tahir, Kemal (2010), *Yol Ayrımı*, 4. Baskı, İthaki Yayınları, İstanbul.

Literatura

Aksoy, Ömer Asım (1989), *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1-2*, 5. Baskı, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.

Aslan, Sema (2012), “Türkiye Türkçesinde Ol- Yardımcı Fiili Yapıların Görünüş-Zaman Bildirimindeki İşlevleri”, *Bilig*, S. 63, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, Türkistan – Ankara, 11–30.

Avcı, Yusuf, Sema Çiçek (2018), “Edilgen Çatılı Cümlelerin Nesirdeki Yeri”, *Tarih, Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 7/5, Karabük Üniversitesi Yayınları, Karabük, 457–469.

Banguoğlu, Tahsin (2007), *Türkçenin Grameri*, 8. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Bilgegil, Mehmet Kaya (1984), *Türkçe Dilbilgisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul.

Bozkurt, Fuat (1992), *Türklerin Dili*, Cem Yayınevi, İstanbul.

Bozkurt, Fuat (2000), *Türkiye Türkçesi*, 2. Baskı, Hatiboğlu Yayınevi, Ankara.

Börekçi, Muhsine (2004), “Türkçe Öğretimi Bakımından Çatı Kavramı”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 487–499.

- Bulduk, Türker Barış (2018), “Türkiye Türkçesi Ağızlarında Farklı Bir Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki ve Çekimi”, *Turkish Studies: Language / Literature*, 13/20, Ankara, 225–244.
- Čaušević, Ekrem (1996), *Gramatika suvremenoga turskog jezika*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
- Čaušević, Ekrem (2018), *Ustroj, sintaksa i semantika infinitivnih glagolskih oblika u turskom jeziku: turski i hrvatski jezik u usporedbi i kontrastiranju*, Ibis grafika, Zagreb.
- Čaušević, Ekrem, Barbara Kerovec (2021), *Turski i hrvatski u usporedbi i kontrastiranju: sintagma i jednostavna rečenica*, Ibis grafika, Zagreb.
- Demircan, Ömer (2003), *Türk Dilinde Çatı*, Papatya Yayıncılık, İstanbul.
- Đinđić, Marija (2014), *Yeni Türkçe-Sırpça Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Đinđić, Slavoljub, Mirjana Teodosijević, Darko Tanasković (1997), *Türkçe-Sırpça Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Ediskun, Haydar (1999), *Türk Dilbilgisi*, 6. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Ergin, Muharrem (1993), *Türk Dil Bilgisi*, 21. Baskı, Bayrak Basım Yayın Tanıtım, İstanbul.
- Gencan, Tahir Nejat (1979), *Dilbilgisi*, 4. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Gencan, Tahir Nejat (2007), *Dilbilgisi*, Tek Ağaç Eylül Yayıncılık, Ankara.
- Günay, V. Doğan (1998), “Eylemi Gerçekleştirici Öznenin Kimliği ve Gücü”, *Dil Dergisi*, S. 72, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 5–27.
- Hatiboğlu, Vecihe (1981), *Türkçenin Ekleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Hatiboğlu, Vecihe (1982), *Türkçenin Sözdizimi*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara.
- İlhan, Nadir, Ceren Kabadayı (2017), *Türk Dilinde Olumsuzluk*, 2. Baskı, Kesit Yayınları, Ankara.
- Jahić, Dževad, Senahid Halilović, Ismail Palić (2000), *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom štampe, Zenica.
- Kara, Funda (2011), “‘Bil’ Tasvir Fiilinin İşlevleri”, *Turkish Studies: International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6/1, Ankara, 1421–1438.
- Karahan, Leylâ (2005), *Türkçede Söz Dizimi*, 9. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kerovec, Barbara (2012), *Kognitivnolingvistička analiza prostornih odnosa u turskom i hrvatskom jeziku*, Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.
- Koç, Nurettin (1990), *Yeni Dilbilgisi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Korkmaz, Zeynep (2007), *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

- Korkmaz, Zeynep (2009), *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*, 3. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Marković, Ivan (2012), *Uvod u jezičnu morfologiju*, Disput, Zagreb.
- Mehmedoğlu, Alaeddin (2001), *Türk Dilinde Bağımlı Birleşik Cümle Söz Dizimi*, Aşyan Yayınları, Adapazarı.
- Solak, Edina, Mirza Bašić (2020), “Prilog proučavanju konverbâ i kvazikonverbâ u djelu Kutadgu bilig i savremenome turskom jeziku”, *Prilozi za orijentalnu filologiju*, vol. 69, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 47–69.
- Şahin, Hatice (2003), “Birleşik Çekimli Fiillerin Zaman ve Anlam Açısından Gösterdiği Çeşitlilikler”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4/4, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa, 157–168.
- Şimşek, Rasim (1987), *Örneklerle Türkçe Sözdizimi*, Kuzey Gazetecilik Matbaacılık, Trabzon.
- Škaljić, Abdulah (1966), *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Svjetlost, Sarajevo.
- Turan, Zikri (1996), “Eski Anadolu Türkçesinde Ol- Cevherî Fiili”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 265–289.

EXTENDED CAUSATIVE VERBAL ADVERBIALS IN TURKISH LANGUAGE DERIVED BY ADDING ABLATIVE CASE SUFFIX TO NOUN PHRASES FORMED BY TRANSFORMING INITIAL VERBAL CLAUSES

Abstract

In Turkish language, extended causative verbal adverbials can be expressed by different syntactic constructions. One of those syntactic constructions consists of the ablative case suffix and the lexical core, i.e., a noun complement receiving the ablative case suffix. In such causative adverbial phrase, the lexical core is a noun phrase which is formed during the process of nominalization by transforming the initial clauses, where the function of the correlative is marked by verbal nouns ending in -Dlk / -(y)AcAk. The primary objective of this paper is to analyze grammatical and semantic characteristics of extended causative verbal adverbials derived by adding the ablative case suffix to noun phrases that are formed during the process of nominalization by transforming the initial verbal clauses. The analysis is based on concrete (con)textual examples from the following novels by Kemal Tahir: Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu i Yol Ayrımı. The paper discusses semantically similar

constructions in Bosnian language and, in this way, it attempts at indicating differences and similarities between syntactic constructions expressing causation in Turkish and Bosnian language. All terms mentioned in the paper, which carry gender significance and gender characteristics, encompass in the same way both masculine and feminine gender regardless of whether they are stated in the feminine or masculine gender. The authors of this paper are the authors of all the translations mentioned in the analysis of the examples.

Key words: *Turkish language, extended verbal adverbials, causation, ablative case suffix, noun phrases*